

Tillæg til

Naturfag 2

Miniordbog

(april 2012)

Gads Forlag

A

Absorbere: opsuge, tilbageholde. De bølgelængder, der ikke reflekteres fra en overflade, absorberes.

Acceleration: hastighedsforøgelse. Den hastighed, hvormed en hastighed ændrer sig. Måles i m/s^2 .

Adaptation: en sanselless evne til at nedsætte antallet af impulser ved længere tids konstant påvirkning. Det sikrer, at man er mest opmærksom, når påvirkninger ændres.

ADP: forkortelse for adenosindifosfat. Det molekyle, der opstår, når ATP afgiver et fosfatmolekyle.

Aerob: en biokemisk proces, der bruger oxygen, og som kun kan foregå, når der er oxygen til stede.

Aerob forbrænding: forbrænding, der kræver oxygen.

Aerobe bakterier: bakterier, der kræver oxygen for at overleve og formere sig.

Akson: lang udløber fra nervecelle, som afsender impulser til andre celler.

Aktiv immunisering: en form for vaccination, hvor der sprøjtes svækkede eller døde mikroorganismer ind i kroppen. Herved vil immunforsvaret danne antistof mod den sygdom, der vaccineres for.

Aktiv transport: energikrævende transport af stoffer gennem cellemembranen.

Aminogruppe: et kvælstofatom, hvortil der er bundet to hydrogenatomer. Skriveres ofte $-NH_2$. Indgår som en del af fx aminosyrer.

Aminosyre: gruppe af stoffer med det tilfælles, at de indeholder et centralt kulstof, hvortil der er bundet en aminogruppe og en carboxylsyre-gruppe. Der findes 20 naturligt forekommende aminosyrer. Aminosyrer udgør byggestenene i protein.

Amplitude: en bølges højde. Hos lyd-bølger svarer amplituden til lydtrykket eller lydintensiteten. Hos elektromagnetiske bølger svarer amplituden til intensiteten.

Anaerob: en biokemisk proces, der ikke kræver oxygen.

Anaerobe bakterier: bakterier, der ikke bruger oxygen til deres livsprocesser.

Antibiotika: en fællesbetegnelse for al medicin, der bruges til bekæmpelse af mikroorganismer inde i kroppen.

Antiseptisk: bakteriedræbende.

Arteriel: som vedrører arterierne.

Arveanlæg: de egenskaber hos en levende organisme, som går i arv fra den ene generation til den næste. Arveanlæg består af DNA.

Atm: atmosfære. Måleenhed for tryk. $1 \text{ atm} = 101.325 \text{ pascal (N/m}^2\text{)}$.

Atom: den mindste del af et grundstof.

Atomkerne: den centrale del af et atom. Består af protoner og neutroner.

Atommasse: massen af et specifikt atom, modsat atomvægten der angiver gennemsnitsmassen af flere isotoper af samme grundstof.

Atomnummer: det nummer, som et grundstof har i det periodiske system. Atomnummeret angiver antallet af protoner.

Atomvægt: gennemsnitsmassen af et grundstofs atomer.

ATP: adenosintrifosfat. Et stof, som cellerne bruger som energidepot. Energien findes i kovalentbindinger mellem tre fosfatmolekyler, som er en del af ATP-molekylet (se s. xxx).

Autoklave: apparat til sterilisering af fx hospitalsudstyr. Steriliseringen sker ved hjælp af vanddamp ved 121 °C og ca. 2 atm tryk.

B

Bar: måleenhed for tryk. 1 bar = 100.000 pascal.

Basalstofskifte: det energiforbrug, der lige akkurat dækker energibehovet for de vigtigste processer i kroppen, når man ikke er aktiv.

Base: et stof, der kan optage hydrogenioner

Biokemiske reaktioner: kemiske reaktioner, som foregår i levende organismer.

Blodvolumen: den samlede blodmængde i karsystemet. Måles i liter eller milliliter.

BMI: forkortelse for body mass index; et mål, som man kan bruge til at vurdere, om man er overvægtig, normalvægtig eller undervægtig.

Bruttoformel: kemisk formel, som kun viser, hvilke grundstoffer der indgår i den kemiske forbindelse, og antallet af hvert grundstof, fx H₂O.

Brændpunkt: det punkt, hvor lysstråler, som passerer en linse, samles.

Brændvidde: afstanden fra en linse til dens brændpunkt.

Buffer: et stof, der kan holde pH konstant i en væske. I en sur væske vil bufferen optage hydrogenioner (H⁺). I en basisk væske vil bufferen afgive hydrogenioner.

Byggesten: de mindste dele, som noget er opbygget af. I forbindelse med ernæring betyder byggesten de atomer og molekyler, som cellerne er opbygget af. I andre sammenhænge kan byggesten betyde kroppens celler.

Bølgelængde: afstand fra bølgetop til bølgetop. Den måles i meter.

C

Carboxylsyregruppe: et kulstofatom, hvortil der er bundet et oxygenatom ved hjælp af en dobbeltbinding samt en OH-gruppe. Skrives ofte $-\text{COOH}$. Indgår som en del af fx aminosyrer.

Cellevæg: beskyttende kappe, som omgiver bl.a. bakterier og planteceller uden på cellemembranen.

D

Diffundere: den proces, der sker, når et stof spreder sig fra en høj koncentration til en lavere koncentration.

Decibel: forkortes dB. Måleenhed for lydtryksniveauet i lydbølger.

Dehydrering: tilstand, hvor kroppens samlede væskeindhold falder. Opstår, når man indtager mindre væske, end kroppen udskiller.

Dendrit: kort udløber fra nerveceller, som modtager impulser fra andre celler.

Depolariseret: en nervecelles membran er depolariseret, når der er elektrisk negativt uden for cellen og elektrisk positivt inde i cellen. Når nervecellen ikke er depolariseret, er der elektrisk negativt inde i cellen og positivt uden for.

Depolarisering: mindre elektrisk potentiale over en biologisk membran.

Desinfektion: bekæmpelse af mikroorganismer i det ydre miljø med forskellige midler fx sprit. Ved desinfektion bekæmpes ikke alle bakterier, men dog

tilstrækkeligt til, at smittefaren er reduceret betydeligt.

Det kolloidosmotiske tryk: et tryk, der presser væske fra vævet til kapillærerne. Det skyldes forskellig koncentration af proteiner i og uden for blodet.

Det parakapillære kredsløb: vands bevægelse ud af kapillærerne og tilbage igen. Vandet presses ud af kapillærerne på grund af blodets hydrostatiske tryk. Det presses tilbage til kapillærerne på grund af det kolloidosmotiske tryk.

Det periodiske system: en tabel over alle grundstoffer, der viser forskellige værdier (fx atomvægt og elektronstruktur) for hvert grundstof.

Det terapeutiske niveau: den koncentration af medicin, som man mindst skal have i blodet, for at medicinen virker.

Det terapeutiske vindue: området mellem det terapeutiske niveau og forgiftningsniveauet for en medicin. Det ydre miljø: i forbindelse med sterilisering og desinfektion er det ydre miljø alt, hvad der ikke er inde i kroppen. Huden regnes til det ydre miljø.

Disakkarider: en gruppe af kulhydrater, som består af to monosakkarider, der er bundet sammen ved hjælp af en kovalentbinding.

DNA: Forkortelse for deoxy-ribonukleinsyre. De store molekyler, som udgør celledernes arvemateriale.

Dobbeltbinding: to kovalentbindinger mellem to atomer.

E

Ekspontiel: vækst eller fald i en størrelse, som afhænger af størrelsen selv. Det samme som procentuel vækst. Fordoblingstiden er konstant

Elektrisk felt: et område, hvor elektrisk ladede partikler, fx ioner, påvirkes af en kraft.

Elektrisk impuls: en kortvarig ændring i elektriske forhold, fx spændingsforskellen.

Elektrisk modstand: en størrelse, der siger, hvor vanskeligt elektrisk strøm løber gennem et materiale. Jo større elektrisk modstand, desto vanskeligere løber strømmen gennem materialet. Måles i ohm (Ω).

Elektrisk spænding: en størrelse, der siger noget om, hvor meget elektrisk strøm det er muligt at få ud af fx et batteri eller en stikkontakt. Elektrisk spænding måles i volt (V). Det er det samme som spændingsforskel.

Elektrisk strøm: en størrelse, der siger noget om, hvor hurtigt elektrisk ladning (elektroner) flyttes fra et sted til et andet. Måles i ampere (A).

Elektromagnetiske bølger: regelmæssige svingninger i et elektrisk felt ledsaget af tilsvarende svingninger i et magnetfelt.

Elektron: en af de tre elementarpartikler, som atomer er opbygget af. Elektroner befinder sig i baner (elektronskaller) omkring atomkernen. Negativt elektrisk ladet.

Elektronskaller: de baner, som atomets elektroner befinder sig i ifølge Bohrs atommodel.

Elementarpartikler: fællesbetegnelse for protoner, neutroner, elektroner samt andre partikler, der er mindre end atomer.

Energigivende næringsstof: et stof, som kroppen kan få energi fra. Kulhydrat, protein og fedt er de vigtigste.

Energiprocent: den procentdel af en fødevarers totale energiindhold, som stammer fra et af de energigivende næringsstoffer.

Enkeltumættet fedtsyre: fedtsyre med en dobbeltbinding i kulstofkæden. Kroppen danner selv enkeltumættet fedt, men findes også fx i nogle planteolier, mandler og avokadoer.

Enzym: et protein, der spalter molekyler eller sætter molekyler sammen. Enzymer øger hastigheden af kemiske reaktioner.

Ergonomi: tværfaglig disciplin, der siger noget om, hvad der typisk er behageligt for kroppen. Man udvikler ergonomisk korrekte arbejdsstillinger for at forebygge arbejdsskader.

Eukaryoter: gruppen af levende organismer, som er kendetegnet ved, at de alle har cellekerne. Gruppen omfatter bl.a. alle dyr, planter og svampe.

F

Faciliteret transport: transport af molekyler eller ioner gennem en cellemembran via transportproteiner.

Fagocytose: det at celler optager fremmede partikler i sig, fx andre celler eller viruspartikler. Se Medicinske fag 2, s. 224.

Fedtenergiprocent: den procentdel af en fødevars totale energiindhold, som stammer fra fedt.

Fedtsyre: fællesbetegnelse for en gruppe af stoffer med det tilfælles, at de indeholder en carboxylsyrergruppe ($-\text{COOH}$) samt en lang kulstofkæde bundet sammen af enkelte eller dobbelte kovalentbindinger.

Filtration: en proces, hvor blodplasma presses ud i Bowmanske kapsel og videre over i rørsystemet.

Filtrationstrykket: forskellen mellem det hydrostatiske tryk og det kolloidosmotiske tryk.

Flerumættet (polyumættet) fedtsyre: fedtsyre med to eller flere dobbeltbindinger i kulstofkæden (poly = mange, fler). Findes i forskellige planteolier og fiskeolier.

Forbrænding: en kemisk proces, hvor organiske stoffer nedbrydes til kuldioxid og vand under forbrug af oxygen og frigivelse af energi.

Fordoblingstid: den tid, som det tager at fordoble en størrelse (fx antal bakterier), når væksten er eksponentiel.

Forgiftingsniveau: den mindste koncentration af medicin i blodet, der giver skadelige virkninger.

Fotosyntese: kemisk proces i planter, hvor kuldioxid og vand omdannes til glukose og oxygen. Samtidig bindes energi fra lys i glukosen.

Frekvens: et mål for, hvor hurtigt regelmæssige gentagelser af et fænomen forekommer. I forbindelse med bølger betyder frekvens antallet af bølger pr. sekund. Måleenheden er Hz (hertz).

Friktion: en kraft, som opstår, når to legemer gnider mod hinanden. Virker bremsende på bevægelsen.

Fysisk aktivitet: enhver form for bevægelse af kroppen, som man udfører med vilje.

Fænomen: noget, der sker. Bruges især om noget usædvanligt eller mærkeligt.

G

Glomerulus: kamøgle: mikroskopiske bundter af blodkar i nyrene, hvor filtrationen af blodet finder sted.

Graf: en figur i et koordinatsystem, som viser sammenhængen mellem to størrelser, x og y. Det samme som et diagram.

Grundstof: et kemisk stof, som kun består af atomer med samme antal protoner i kernen.

H

Halveringstid: den tid, som det tager medicinkoncentrationen at blive halveret.

Hjernestammen: overgangen mellem hjernen og rygmarven.

Hydrostatisk tryk: det tryk, som en væske yder passivt på sine omgivelser.

Hypotese: noget, som man mener, er en god forklaring på et fænomen. Man kan efterprøve, om forklaringen er rigtig.

Hæmoglobin: et protein, som findes i de røde blodlegemer. Det er det stof, som farver blodet rødt. Hæmoglobin transporterer oxygen og kuldioxid i blodet og fungerer desuden som en af blodets *buffere*.

I

Indikator-organisme: organisme, som er tegn på en bestemt tilstand fx forurening, når man finder den et sted.

Information: en kæde af symboler eller lignende, som indeholder en meddelelse. I forbindelse med nervesystemet er det elektriske impulser, der bærer information.

Inkubationstid: den tid, det varer, fra en person er smittet, til sygdommen bryder ud.

Intercellulær væske: væsken mellem kroppens celler.

Intracellulær væske: væsken inde i kroppens celler.

Ion: atom eller molekyle, der har afgivet eller modtaget elektroner – er altid elektrisk ladede (+ eller -).

Ionforbindelse: et stof, som består af ioner, der er bundet til hinanden på grund af modsatte elektriske ladninger.

Ionkanaler: fællesbetegnelse for transportproteiner, der tillader ioner at komme ind i eller ud af en celle.

Isotop: variant af et grundstofs atomer. Isotoperne af et grundstof adskiller sig fra hinanden ved at have forskelligt antal neutroner og derved forskellig *atommasse*.

K

Kalorie: forkortes cal. Ældre måleenhed for energi. 1 kcal = 4,2 kJ.

Karvolumen: det samlede rumfang af hele hjerte-kar-systemet. Måles i liter eller milliliter.

Kemisk forbindelse: et kemisk stof, som består af flere atomer eller ioner.

Kemisk ligevægt: en kemisk reaktion, der kan gå i begge retninger (fx både $A + B \rightarrow C$ og $C \rightarrow A + B$), og hvor hastigheden i begge retninger er lige stor. Skrives $A + B \rightleftharpoons C$.

Kemisk reaktion: en proces, hvor et eller flere stoffer omdannes til andre stoffer. Kemiske reaktioner involverer altid ændringer i atomernes elektronstruktur.

Kemoreceptorer: sanseceller inde i kroppen, der registrerer koncentrationen af bestemte stoffer.

Ketonstoffer: syrer, som dannes under omsætningen af fedtsyrer. Forekommer i forhøjet koncentration hos bl.a. diabetikere og personer, der ikke spiser nok.

Kilojoule: forkortes kJ. Måleenhed for energi. $1 \text{ kJ} = 1.000 \text{ joule}$.

Kommunikation: udveksling af verbale og nonverbale meddelelser mellem individer. Her: en aktivitet, der bearbejder meningsfuld information.

Koncentration: betyder mængden af stof pr. rumfang af en opløsning.

Konvektion: bevægelse i væsker eller gasser, fx i luften.

Koordinatsystem: to akser, der er tegnet vinkelret på hinanden. Den vandrette kaldes x-aksen, den lodrette kaldes y-aksen. Bruges til at vise en sammenhæng mellem to størrelser, fx en stigning eller et fald.

Kovalentbinding: en kemisk binding, hvor atomerne deles om elektroner i deres yderste elektronskal.

Kraft: en størrelse, som kan ændre et legemes hastighed, retning eller form.

Kulsyreanhydrase: et enzym, som sikrer, at kuldioxid bliver omdannet til kulsyre. Omvendt kan det også omdanne kulsyre til kuldioxid og vand.

Kulsyrelikevægten: kemisk ligevægt, hvor kuldioxid og vand omdannes til kulsyre, som igen omdannes til hydrogenioner og bikarbonat.

L

Legeme: i naturfag er et legeme alt, hvad der vejer noget og har et rumfang.

Lineær skala: en skala (målestok), hvor der er lige langt mellem tallene.

Lineær vækst: en form for vækst, der kendetegnes ved, at tilvæksten pr. tidsenhed (sekund, time, dag) altid er den samme.

Lipoproteiner: små kugler af fedtstoffer og protein i blodet (lipo- betyder fedt-). Transporterer fedtstoffer i blodet.

Logaritme til et tal: den potens, som tallet 10 skal opløftes til for at få tallet (titalslogaritmen).

Logaritmisk skala: en skala (målestok), hvor der er lige langt fra 1 til 10 som fra 10 til 100, og fra 100 til 1.000 osv. Semilogaritmisk papir har logaritmiske y-akse.

Lydtryk: er det tryk, som kan måles i lydbølger. Måles i N/m^2 .

M

Magnetfelt: et område, hvor jern påvirkes af en kraft.

Masse: det korrekte naturfaglige ord for vægt.

Massefylde: massen af en volumenenhed af et stof. Måleenhed: g/ml eller kg/m^3 .

Masseprocent: koncentration af et stof beregnet som de gram opløst stof, der er i 100 gram af opløsningen.

Masse/volumenprocent: betyder koncentrationen af et stof udregnet som gram af stoffet i 100 ml af opløsningen.

Membranprotein: et proteinmolekyle, der sidder fast i cellemembranen. Det kan have forskellige opgaver, fx transport af stoffer gennem membranen eller receptor (modtager) for fx hormoner.

Metabolisk: som har med stofskiftet at gøre.

MFR vaccine: vaccination mod mæslinger, fåresyge og røde hunde. Tilbydes gratis alle børn i Danmark.

Model: en efterligning af virkeligheden, der kan bruges til at vise eller forklare et fænomen.

En model kan fx være en molekylmodel, en graf i et koordinatsystem eller en matematisk formel.

Mol: enheden for en stofmængde. Et mol svarer til: ca. 602 trilliarder fx atomer.

Molekyler: atomer, der er bundet sammen af kemiske bindinger.

Molvægt: vægten af et mol molekyler af et stof. Molvægten er lig med summen af atomvægten af de atomer, der indgår i molekylet. Måleenhed: g/mol.

Monosakkarider: en gruppe af kulhydrater, der ofte har en sekskantet eller femkantet molekylstruktur med et hydrogenatom og en OH-gruppe bundet til hvert kulstofatom.

Multiresistent: modstandsdygtig over for mange bekæmpelsesmidler.

Mycelium: det netværk af trådformede celler (svampehyfer), som mange svampe består af.

Myelinskede: et fedtholdigt cellelag, som omgiver mange nerveceller.

Mættet fedtsyre: fedtsyre uden dobbeltbindinger i kulstofkæden. Findes fx i fedt fra dyre, lød, smør og mælk.

N

Natrium-kalium-pumpen: transportprotein, der under forbrug af energi (ATP) pumper natriumioner ud af cellen og kaliumioner ind i cellen. Dette er bl.a. med til at sikre cellerne et stabilt indhold af vand.

Naturvidenskab: den videnskab, der giver en objektiv forklaring på fænomener og processer i naturen.

Neurotransmitter: et stof, der fungerer som kemisk signalstof i nervesystemet. Koncentrationen af neurotransmitter i synapsespalten afgør, hvor mange nerveimpulser der sendes videre. Vigtige neurotransmittere er fx serotonin, dopamin og GABA.

Neutron: en af de tre elementarpartikler, som atomer er opbygget af. Neutroner udgør en del af atomkernen. Elektrisk neutral.

Normalkraft: den kraft, der presser to legemer sammen eller et legeme mod sit underlag.

Organeller: strukturer inde i cellerne med specielle funktioner, fx cellekernen, der indeholder arvematerialet, og mitokondrier, hvor de vigtigste processer i energistofskiftet finder sted. Se Medicinske fag 2.

O

Organisk: et organisk stof findes i levende organismer eller kan føres tilbage til levende organismer. Næsten alle stoffer, der indeholder kulstofatomer (C), er organiske.

Osmose: bevægelse af vand gennem en semipermeabel membran fra høj til lav vandkoncentration.

Osmotisk tryk: et tryk, der er på en semipermeabel membran som følge af osmose.

Oxonium-ion: H_3O^+ dannes, når man blander syre med vand.

P

Pandemi: en epidemi, der hærger rundt i verden.

Pascal: enhed for måling af lufttryk. Måles i newton pr. kvadratmeter (N/m^2).

Passiv immunisering: en form for vaccination, hvor man sprøjter færdigfremstillet antistof ind i kroppen.

Passiv transport: transport af stoffer gennem en celledmembran, som ikke kræver energi fra cellens stofskifte.

pH: surhedsgrad. Et mål for koncentrationen af hydrogenioner i en vandig opløsning. pH er defineret som logaritmen til koncentrationen af hydrogenioner med et minus foran: $pH = -\log[H^+]$.

Pigment: farvestof. Et pigment absorberer nogle af bølgelængderne i lys.

Polysakkarid: en gruppe af kulhydrater, som består af lange kæder af monosakkarider, der er bundet sammen ved hjælp af kovalentbindinger.

Potens: et tal ganget med sig selv et antal gange. Fx betyder 10^2 (ti i anden) $10 \times 10 = 100$, hvor 2-tallet er potensen. 10^3 (ti i tredje) betyder $10 \times 10 \times 10 = 1.000$.

Primærurin: den væske, der presses ud af blodet i Bowmanske kapsel. Under passagen gennem nyrekanalerne (tubuli) fjernes og tilføjes forskellige stoffer, hvorefter primærurinen ender som urin i samlerørene.

Prokaryoter: gruppe af især encellede organismer, som er kendetegnet ved at mangle cellekerne. Bakterier tilhører denne gruppe.

Proton: en af de tre elementarpartikler, som atomer er opbygget af. Protoner udgør en del af atomets kerne. Positivt elektrisk ladet.

R

Reaktionsskema: en fremstilling af, hvad der sker under en kemisk reaktion, ved hjælp af kemiske symboler.

Receptor: ordet betyder egentlig bare "modtager". Det bruges både om membranproteiner, der modtager hormoner, og om celler, der modtager påvirkninger udefra.

Reflektere: tilbagekaste. De bølgelængder, der ikke absorberes i en overflade, reflekteres.

Resistens: modstandsdygtighed. En egenskab hos nogle mikroorganismer, der sætter dem i stand til at overleve antibiotika.

Respiratorisk: som har med åndedrættet at gøre.

RNA: ribonukleinsyre. Store molekyler, der ligner DNA, men har en anden funktion.

S

Samlelinse: en linse, der samler lysstråler. Den er tyk på midten og tynd ud mod kanten.

Semilogaritmisk papir: papir med logaritmisk skala på den lodrette akse og lineær skala på den vandrette akse. Et eksponentielt forløb bliver til en ret linje på semilogaritmisk papir.

Semipermeabel membran: en membran, der er gennemtrængelig for vand, men ikke for store molekyler, der er opløst i vandet, fx protein (semi- betyder halv-).

Spændingsforskel: forskel i elektrisk ladning mellem to steder. Måles i volt. Er det samme som elektrisk spænding.

SSRI præparater: selective serotonin reuptake inhibitors (selektive-serotonin

genoptagelses-hæmmere). Medicin mod depression. Populært kaldet "lykkepiller".

Sterilisering: bekæmpelse af mikroorganismer i det ydre miljø, hvor kravet er, at der kun må være mikroorganismer på én ud af en million steriliserede genstande.

Stregformel: en måde at skrive formler på, hvor man tegner streger mellem kemiske symboler. Stregerne angiver enkelte eller dobbelte kovalente bindinger.

Svampehyfer: de trådformede celler, som mange svampe består af.

Synapse: endeknop på en akson. Har til opgave at overføre nerveimpulser fra en nervecelle til en anden eller eventuelt en muskel.

Synapsespalte: et smalt mellemrum mellem to nerveceller eller mellem nervecellen og en anden modtagercelle, fx muskelcelle.

Syre: et stof, der kan afgive hydrogenioner.

Syrerest: den ion, der bliver tilbage af en syre, når den har afgivet en hydrogenion.

T

Titalsnotation: en måde at skrive et tal på som et gangestykke mellem et tal og en potens af tallet 10. Fx er $5,2 \times 10^6 = 5.200.000$, og $4,3 \times 10^{-3} = 0,0043$.

Toksiner: giftstoffer, som dannes af levende organismer.

Transportproteiner: proteiner i cellemembranen, som transporterer stoffer ind i og ud af cellen.

Turbulens: hvirvler i en strøm af væske eller luft.

Tubulus: nyrekanal. Mikroskopiske rør i nyrerne, der leder primærurinen (urinforstadie) fra glomerulus (kar-nøglen) til samlørret.

Tubulusceller: celler, der omgiver nyrekanalerne (tubuli) i nyrerne.

Tyngdeacceleration: den forøgelse af hastigheden, som et faldende legeme har. Den er $9,82 \text{ m/s}^2$ på Jorden.

Tyngdefeltet: det område, hvor en masse påvirkes af en kraft – tyngdekraften.

Tyngdepunkt: massemidtpunkt. Det sted i et legeme, hvor den gennemsnitlige masse ligger. Legemets balancepunkt.

U

u: forkortelse for unit (enhed).

Unit: måleenhed for atomvægt. $1 \text{ unit} = 1,66053886 \times 10^{-27} \text{ kg}$. Enheden unit svarer til g/mol.

V

Varmeelskende: betegnelse for levende organismer, der overlever og formerer sig ved høj temperatur (over $40 \text{ }^\circ\text{C}$).

Varmeledningsevne: en egenskab, der siger noget om, hvor godt et stof er til at lede varme.

Venepumpen i benene: pumpebevægelser, som muskler omkring venerne i benene fremkalder, når de spændes. Veneklapperne i benenes vener sikrer, at blodet bliver presset i retning mod hjertet.

Venøs: som vedrører venerne.

Volumenprocent: koncentration af et stof udregnet som de milliliter opløst stof, der er i 100 milliliter af opløsningen. Volumenprocent måles i % (vol).

Værtscelle: den celle, som et virus eller en anden snyltende organisme befinder sig i.

Ø

Ødem: væskeophobning i vævet.